

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

КОНЦЕПЦИЯ

ЗА ЕЛЕКТРОННО ПРАВОСЪДИЕ

I. НЕОБХОДИМОСТ ОТ ЕЛЕКТРОННО ПРАВОСЪДИЕ

Реформата на съдебната система е безусловно свързана с въвеждането на електронното правосъдие. Това е комплекс от финансови, организационни, технологични, образователни и нормативни мерки, целящи ефективното използване на информационните и комуникационните технологии в съдебната система. По - конкретно, мерките са насочени към осигуряване на:

- възможност на гражданите и юридическите лица за упражняване на процесуални права в електронна форма;
- извършването на удостоверителни изявления от органите на съдебната власт;
- обезпечаването на вътрешната организация на работата с електронни дела;
- обмена на електронни документи между различните органи на съдебната власт от една страна и
- обмена между тях и административните органи, лицата, осъществяващи публични функции и организациите, предоставящи обществени услуги, от друга,
- изпълнение на ангажиментите на Република България във връзка с членството ѝ в Европейския съюз (ЕС) и съобразяване с препоръките на Европейската комисия (ЕК) в мониторинговите доклади.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Въвеждането на мерките за електронно правосъдие следва да гарантира еднаква степен на ефективност на органите на съдебната власт и на техните администрации при осъществяване на компетенциите им. Едновременно с това те трябва да осигурят най-малко същото ниво на сигурност за реализацията на процесуалните права на гражданите и сигурност на оборота като цяло, което е постигнато към настоящия момент със съществуващите правила за обмен на информация и документи на хартиен носител. Мерките ще създадат прозрачност на съдебната система при упражняване на функциите ѝ и ще доведат до икономии за държавата и гражданите за милиарди левове.

Въвеждането на електронно правосъдие ще стане при съобразяване и спазване изискванията на специалните закони – Закон за защита на класифицираната информация, Закон за защита на личните данни, Закон за специалните разузнавателни средства, като при необходимост на един следващ етап ще се извършат и съответните промени в тези закони.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

II. СЪСТОЯНИЕ НА НОРМАТИВНАТА УРЕДБА

Понастоящем липсва правна възможност за използване на електронния документ и електронния подпис в отношенията със съдебната система и съответно в дейността на органите на съдебната власт и администрациите им. Липсва и правна възможност за упражняването на процесуални права в електронна форма. Единични разпоредби в процесуалните закони въвеждат ограничени възможности за водене на определени списъци или книги в електронна форма и за извършване на определени действия по електронен път. Предвидена е и правна възможност за представяне на електронни доказателства за доказване на материални правоотношения.

С влизането в сила на Закона за електронния документ и електронния подпис (ЗЕДЕП) електронните документи са признати за равностойни на хартиените и могат да бъдат подписвани с обикновен, усъвършенстван или с квалифициран електронен подпис, който има правното значение на саморъчен подпис. Извън предмета на ЗЕДЕП обаче остават нерегулирани един голям кръг от обществени отношения, свързани със зачитането на правната стойност на електронния документ и електронния подпис в съдебната система и въобще с упражняването на процесуални права в електронна форма.

Предвид изложеното приложението на електронния документ и електронния подпис в работата на органите на съдебната власт налага приемането на промени в съответните материални и процесуални закони.

Използването на електронния документ и електронния подпис пред органите на съдебната власт и регулирането на използването на технологиите на практика означава, че гражданите ще могат по електронен път да упражняват процесуалните си права, органите на съдебната власт ще могат по електронен път да извършват процесуални действия като издаване на актове или уведомявания, както и да извършват удостоверителни волеизявления по електронен път.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

III. ФАЗИ НА РЕФОРМАТА

Концепцията, върху която стъпва предложеният пакет от нормативни актове за изменение и допълнение на съществуващата нормативната уредба, почива върху следните основни положения:

- Въвеждането на електронното правосъдие не е еднократен акт, а процес. Същият следва да е съобразен с текущото състояние и с готовността на съдебната система да въведе реформи, както и с финансовата обезпеченост на тези реформи.
- Едновременното преминаване към електронно правосъдие понастоящем е невъзможно за всички органи на съдебната власт поради нееднаквата степен на организационна готовност, използването на различни информационни системи, различната технологична обезпеченост със съвременен оборудване и нееднаквото ниво на квалификация на служителите по отношение на новите явления и процеси при електронното правосъдие.
- Не на последно място следва да се отбележи и разнородността на организационните процеси в различните групи органи на съдебната власт – съдилища, прокуратура и разследващи органи, които изискват различен подход на реинженеринг за работа в условията на електронно правосъдие. Поради това реформата по въвеждане на електронно правосъдие следва да премине през две фази.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

1. Първа фаза – преходна, децентрализиран подход

Срок - до 3 години от влизане в сила на изменителните закони.

1.1. Същност на реформата

За обезпечаване на гъвкавост и поетапност при преминаване на съдебната система към работа в условията на електронно правосъдие предвиждаме, правната възможност за упражняване на процесуални права да възниква през първата фаза след решение на Висшия съдебен съвет (ВСС) и при наличие на технологична готовност от съответния орган на съдебната власт.

След искане от съответния орган ВСС ще установява:

- дали органът е предприел съответния пакет от мерки и е обезпечил изискуемото ниво на информационна сигурност на информационните си системи, технологична обезпеченост, образование на магистратите и административните служители, организация по обслужване воденето на електронни дела и т. н.;
- кои процесуални права могат да се упражняват в електронна форма пред този орган на съдебната власт.

След влизането в сила на решението на ВСС органът на съдебната власт няма да може да отказва извършването на съответните процесуални действия в електронна форма.

При наличие на технологична готовност обемът от процесуални действия може да се разширява, отново след решение на ВСС.

Висшият съдебен съвет следва да обезпечи на тази първа фаза (в срок от 6 месеца от влизане в сила на закона) разработването на единен портал, чрез който гражданите ще имат достъп до интернет-страниците на органите на съдебната власт, чрез които ще могат да ползват услугите на съдебната система за предоставяне на

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

удостоверителни изявления и за извършване на процесуални действия.

На следващо място ВСС следва да разработи в указания 6-месечен срок основните изисквания за работа в условия на електронно правосъдие – технологични стандарти за извършване на процесуални действия в електронна форма, правила за едновременна работа с електронни и хартиени дела, стандарти и правила за оперативно съвместим обмен на информация между органите на съдебната власт, изисквания за информационна сигурност и т. н.

След този срок всеки орган на съдебната власт, когато има технологична и организационна готовност, реорганизиран е вътрешната си работа и е привел дейността си в съответствие с правилата, установени от ВСС, ще може да заяви желанието си да осигури извършването на отделни процесуални действия (или извършване на удостоверителни изявления) в електронна форма.

ВСС ще проверява готовността на органа и със свой акт ще обявява предоставянето на съответното/те действия.

Така постепенно и поэтапно различните органи на съдебната власт ще преминават към електронно правосъдие и ще разширяват възможностите за упражняване на процесуални права от страна на гражданите, без да е необходимо да се чака, всички органи на съдебната власт да достигнат еднакво ниво на организационна и технологична готовност, за да предоставят едновременно една или няколко възможности на гражданите.

1.2. Мерки, които следва да се предприемат през първата фаза:

1.2.1. Технологични мерки

Реформата в съдебната система за въвеждането на електронно правосъдие е безспорно свързана с предприемането на различни мерки от технологично естество. Тези мерки са насочени към осигуряването на техника и софтуерна обеспеченост за изпълнение

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

на изискванията на законодателството. Предприемането на мерките следва да е на два етапа.

1.2.1.1 *Първи етап* за въвеждане на технологични мерки - в срок до 6 месеца от влизане в сила на изменителните закони

Мерките, които ВСС следва да предприеме, са насочени към:

- адаптиране на съществуващия портал за електронно правосъдие за осигуряване на връзки към интернет-страниците на органите на съдебната власт;
- внедряване на информационната система на електронния регистър на органите на съдебната власт;
- осигуряване на интеграция на регистъра с информационните системи на органите на съдебната власт и на лицата, осъществяващи публични функции, когато тези функции включват постановяването на актове и извършване на отбелязвания, свързани с акта на органа на съдебната власт;
- обезпечаване на оперативна съвместимост за свързване на ползваните различни информационни системи в органите на съдебната власт помежду им, както и с информационната система на Единната информационна система за противодействие на престъпността (ЕИСПП);
- осигуряване на обмен между информационните системи, използвани от органите на съдебната власт с един или различни административни органи, лица, осъществяващи публични функции и организации, предоставящи обществени услуги и определяне на началния момент на предоставянето на обмена;
- одобряване на информационни системи, които понастоящем могат да бъдат използвани от органите на съдебната власт.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Мерките, които отделните органи на съдебната власт следва да предприемат, са насочени към обезпечаване със собствени средства, в рамките на предоставените им от ВСС бюджети, на техника и оборудване, удостоверения за електронни подписи, интернет-свързаност, съобразяване на интернет-страниците им с установените от ВСС изисквания и др.

През този период предстои разработването на единен портал, чрез който гражданите ще имат достъп до интернет-страниците на органите на съдебната власт, чрез които ще могат да ползват услугите на съдебната система за предоставяне на удостоверителни изявления и за извършване на процесуални действия.

Използването на разнородни информационни системи за вътрешна организация на процесите (водене на дела и т.н.) и поддръжката им от една страна, наличието на различни софтуерни платформи и хардуерна обезпеченост, поддържането на отделни интернет-страници и системи за комуникация с гражданите за упражняване на процесуални действия и достъп до услуги за удостоверителни изявления от съдебната система, от друга, е неефективно и разходоёмко за всеки орган на съдебната власт.

1.2.1.2. *Втори етап* за въвеждане на технологични мерки – след 6-тия месец, до 3 години от влизане в сила на изменителните закони.

След приключването на първия етап от осигуряването на технологичните мерки, обезпечавачи функционирането на съдебната система в условията на частично въведено електронно правосъдие, ВСС следва да предприеме технологични мерки, обезпечавачи същинската фаза на електронно правосъдие, която следва да започне след третата година от приемането на изменителни закони. В тази връзка, след шестия месец ВСС следва да предприеме следните технологични мерки:

- Разработване на задание и имплементиране на съвременна единна централизирана уеб-базирана информационна система за съдилищата и единна централизирана уеб-базирана информационна система за

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

прокуратурата и следствието, които да отменят сегашните разнородни системи. Авторските права следва да бъдат притежание на съдебната система, в контраст със сегашното положение, при което те са притежание на разработчиците на различните информационни системи, при което се заплащат годишно огромни суми за възнаграждения, извън сумите за поддръжка на системите. Поддръжката на тези само две системи ще спести огромни ресурси на съдебната система за децентрализирана поддръжка.

- Доразвитие на концепцията за единен портал за електронно правосъдие със съвсем различна функционалност. Същият следва да се превърне в информационна система, чрез която ще се приемат изявления от гражданите и юридическите лица за всички органи на съдебната власт. Тази система ще е единна, лесна за поддръжка и ще освободи отделните органи на съдебната власт от финансовата тежест да поддържат отделни уеб-базирани системи. Тя ще позволява лесно развитие в зависимост от появата на нови технологии, лесно добавяне на нови функционалности и ще осигури единна политика за осигуряване на достъп на гражданите до правосъдие.
- Осигуряване на техника и оборудване за съдилищата и другите органи на съдебната власт, позволяващи работа в условията на електронно правосъдие, включително за сканиране на всички входящи документи на входа на съдебната система за работа изцяло с електронно съдържание;
- Осигуряване на вътрешна инфраструктура за публични ключове, позволяваща работа в електронна среда на всички служители и органи в съдебната система и електронно подписване на всяко действие в системата, включително работа с дела, достъп до съдържание, възлагане и контрол по изпълнение на задачи и т.н.;

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

- Осигуряване и поддръжка на необходимия брой удостоверения за квалифицирани електронни подписи;
- Осигуряване на свързаност и оперативна съвместимост на всички внедрени информационни системи помежду им, както и с ЕИСПП;
- Осигуряване на връзка между информационните системи на органите на съдебната власт и единната среда за обмен на електронни документи.

1.2.2. Организационни мерки

Организационните мерки включват реорганизиране на вътрешната логистика и работата на отделните звена в съдебната система за работа в условията на електронно правосъдие, като:

- Реинженеринг на работните процеси вътре в администрациите на органите на съдебната власт за работа с електронни дела, а през първите шест месеца от реформата – едновременната работа с електронни и хартиени дела;
- Промяна в изискванията и логистиката на работа на всяко работно място;
- Обезпечаване на нови условия за съхраняване на доказателства, когато материалният носител има правно значение за съответните производства;
- Обезпечаване и възлагане осъществяването на нови функции на отделите/служителите, отговарящи за информационните технологии и информационната сигурност;
- Осигуряване на организационна готовност на ВСС да осъществява проверки на органите на съдебната власт, при изявено от тях желание да започнат реализирането на предвидените в изменителните закони мерки още през първата фаза на реформата.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

1.2.3. Образователни мерки

През първата фаза от реформата е необходимо, служителите и органите в съдебната система да бъдат подготвени за работа в условията на електронно правосъдие. Мерките обхващат систематично усвояване на нормативните правила и основните проблеми, с които съдебната система ще се сблъска при упражняването на процесуални права в електронна форма и извършването на удостоверителни изявления по електронен път.

Без изключение, всички участници в съдебната система - магистрати, административни ръководители и служители следва да преминат през образователни курсове относно:

- правна уредба на електронното правосъдие в административния, гражданския и наказателния процес;
- режим на упражняване на процесуални права в електронна форма;
- режим на извършване на удостоверителни изявления в електронна форма;
- правен режим и правила за работа с електронни документи;
- правен режим и правила за работа с електронни подписи;
- правила за работа с електронни дела, а през първите три години от реформата и режим на едновременна работа с електронни и хартиени дела;
- издаване на актове в електронна форма и обявяване в електронния регистър на актовете на органите на съдебната власт;
- режим на електронните доказателства и доказателствените средства;

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

- работа с електронния портал и новосъздадените информационни системи на органите на съдебната власт (по групи органи – на съдебната власт и на прокуратура и следствие);
- режим на информацията в условията на електронно правосъдие – закрила на лични данни, данни по делата, класифицирана информация, обществена информация, повторно използване на информация от обществения сектор и др.

1.2.4. Финансови мерки

През първата фаза от реформата за въвеждане на електронно правосъдие следва да бъде обезпечен необходимият финансов ресурс.

Предвижда се през първите три години от реформата да не се налага допълнително натоварване на бюджета на съдебната власт с извънредни разходи. Като източници на финансиране ще се ползват:

През 2013 г.

- заделени целеви средства по Оперативна програма “Административен капацитет” (ОПАК), приоритетна ос 2.4;
- бюджетът на Висшия съдебен съвет – за обезпечаване на необходимите основни технологични мерки за подготовка на съдебната система за работа в електронно правосъдие.

През 2014 – 2015 г.

- специално заделени целеви средства по Оперативна програма “Административен капацитет” (ОПАК);
- бюджетът на Висшия съдебен съвет – допълващо към средствата по ОПАК, за обезпечаване реализирането на останалите групи мерки;

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

- определените бюджети на отделните органи на съдебната власт. Органите следва да преценяват, в рамките на предоставените им бюджети за информационни технологии и от други източници за финансиране (напр. ОПАК), какви мерки могат да реализират.

1.2.5. Нормативни мерки

За обезпечаване развитието на двете фази от реформата нормативната уредба следва да се развие и съответни изменения да бъдат въведени на етапи, както следва:

1.2.5.1. Първи етап. Срок – до 6 месеца от влизането в сила на изменителните закони.

Висшият съдебен съвет следва да разработи в 6-месечен срок от влизане в сила на изменителни закони на динамичната уредба - основните правила за работа в условия на електронно правосъдие. Тези правила няма да създават първични права и задължения, а само ще определят технологични подробности, касаещи самата съдебна система. Същите могат да бъдат обобщени както следва:

- приемане на правила за водене и работа с електронни дела, а през първите три години от приемането на изменителните закони - и за едновременна работа с електронни и хартиени дела;
- определяне на стандарти и правила за оперативно-съвместим обмен на информация между органите на съдебната власт;
- определяне на изисквания за информационна сигурност;
- приемане на правила за воденето, съхраняването и достъпа до електронния регистър на актовете на органите на съдебната власт;
- определяне на изискванията към интернет страниците на органите на съдебната власт;

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

- определяне на техническите изисквания за извършването на процесуални действия и удостоверителни изявления в електронна форма и начините за извършването им;
- определяне на форматите и техническите изисквания, на които трябва да отговарят електронните документи, изпращани към и от органите на съдебната власт;
- определяне на форматите на сканираните документи и на другите електронни доказателства, съхранявани по електронните дела;
- определяне на начините за плащане по електронен път на държавни такси, разноски и други задължения към органите на съдебната власт;
- определяне на използваните от органите на съдебната власт графични и други интерфейси на информационните системи;
- определяне на организацията и реда за водене, съхраняване и достъп до електронните дела и начина на съхраняването на доказателствата и доказателствените средства по делата, представляващи материален носител;
- определяне на правилата за вътрешния оборот на електронни документи, както и друга информация, обработвана в администрациите на органите на съдебната власт за изпълнение на техните правомощия, включително за нуждите на извършването на удостоверителни изявления в електронна форма;
- определяне на правилата за вътрешния ред и организацията на работата при придобиването, използването, подновяването и прекратяването на удостоверения за електронен подпис в органите на съдебната власт;

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

- установяване на изискванията за извършване на удостоверителни изявления от органите на съдебната власт.

1.2.5.2. *Втори етап.* срок – до 1 година от влизане в сила на изменителните закони.

През втория етап от развитието на нормативната уредба се предвижда въвеждане на нормативни изменения, позволяващи:

- извършването на процесуални действия за нуждите на нотариалните и охранителни производства, които са останали извън предмета на регулиране на първия етап, където е възможно;
- регистърна реформа на актовете на органите на съдебната власт и правно релевантно вписване на обстоятелства във връзка с актовете на органите на съдебната власт.

1.2.5.3. *Трети етап.* Срок – до 2 години от влизането в сила на изменителните закони.

През третия етап се предвижда уреждане на регистърна реформа на охранителните регистърни производства и превръщането на всички регистри, водени от съда, на различни юридически лица в електронни регистри (юридически лица с нестопанска цел, адвокатски дружества, религиозни организации, политически партии и др.).

През този етап се предвижда и адаптиране на нормативната уредба, касаеща работата с класифицирана информация в условията на електронно правосъдие.

1.2.5.4. *Четвърти етап.* Срок – до 3 години от влизането в сила на изменителните закони.

През четвъртия етап се предвижда уреждане на електронно правосъдие в наказателния процес във всичките му възможни форми. По отношение на наказателния процес и отношенията,

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

свързани с изпълнение на наказанията, е твърде рано да се пристъпва към цялостно извършване на процесуални действия по електронен път, преди съдебната система да е установила практика по упражняването на процесуални права в електронна форма. След натрупване на практика и отстраняване на проблеми, идентифицирани при привеждане в изпълнение на предходните етапи, е възможно да се пристъпи към цялостна реформа в наказателно-процесуалното право.

2. Втора фаза – същинско електронно правосъдие, централизиран подход

Срок - след третата година от влизане в сила на изменителните закони.

1. Същност на разгърнатото електронно правосъдие

Електронно правосъдие е състояние на съдебната система, при което пълноценно се използват информационните технологии за осигуряване на ефективност и прозрачност на съдебната система и удобство за гражданите и юридическите лица.

В разгърнат вид, след предприемането на всички представени по-горе мерки през първата фаза от реформата, българското електронно правосъдие ще почива върху следните основни принципи:

➤ *Безхартиена съдебна система*

Цялата съдебна система ще работи в условията на безхартиен обмен и при работа с електронно съдържание. При постъпване на документи на хартиен носител, те ще бъдат сканирани и обработвани само в електронна форма. Ще се запази, разбира се, съхранението и работата с доказателства, когато материалният носител има значение за съответното производство. Извън чисто икономическите ефекти за системата, чрез въвеждането на безхартиено правосъдие

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

ще се решат проблемите със загуба на дела, загуба на представени доказателства, необходимост от съхраняване на огромни хартиени архиви и други проблеми, които води със себе си хартиеният свят;

➤ ***Право, но не задължение***

Въвеждането на процесуални права в електронна форма следва да е само една допълнителна възможност за гражданите и юридическите лица, а не задължение за тях. В тази връзка предложените промени само разширяват правните възможности на гражданите и юридическите лица за избор на начин на упражняване на правата им и по електронен път, като те не се лишават от възможността да упражняват правата си и да бъдат уведомявани чрез хартиен носител, както и да получават на хартиен носител копие от електронните документи.

➤ ***Обезпечена оперативна съвместимост и информационна сигурност***

През този период органите на съдебната власт следва да преустановят използването на други вътрешни информационни системи и собствени интернет страници за нуждите на предоставяне извършването на процесуални действия в електронна форма и удостоверителни изявления. След навлизането на реформата във втората фаза оперативна съвместимият обмен между органите на съдебната власт ще бъде ненужен като концепция предвид въвеждането на единни централизирани информационни системи за всяка от отделните групи органи на съдебната власт и поддръжката на всички от ВСС. Оперативната съвместимост и информационната сигурност ще се обезпечат на технологично ниво с изработване и изпълнение на заданията за тези информационни системи.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Обменът на документи и данни между административните органи, чиито актове подлежат на контрол по съдебен ред, от една страна, и събирането на информация от административните органи за нуждите на извършването на удостоверителни изявления от органите на съдебната власт, от друга, е предвидено да се извършва чрез привързването на системите на органите на съдебната власт с единната среда за обмен на електронни документи, създадена за нуждите на електронното управление.

Правната рамка на реформата на съдебната система, свързана с въвеждане на електронното правосъдие, не налага промени в нормативната уредба на Единната информационна система за противодействие на престъпността (ЕИСПП). В този смисъл в съответствие с императивните разпоредби от ЗСВ ще бъде обезпечена оперативна съвместимост между автоматизираните информационни системи на ЕИСПП и информационните системи на органите на съдебната власт. Правилата, които ВСС предстои да приеме за осигуряване на техническата и технологична възможност за въвеждане и осъществяване на електронно правосъдие от органите на съдебната власт, следва да са съобразени с вече изградената и функционираща по определен начин ЕИСПП.

➤ *Икономии*

Внедряване на електронното правосъдие и на единни централизирани системи ще реши проблемите с децентрализираната поддръжка на множество системи и свързаните с това огромни месечни разходи. Икономии касаят и държавния бюджет и брутният вътрешен продукт предвид спестяванията на милиони човечески часове време за пътуване на хора за физическо присъствие за подаване на документи и справки в помещенията на органите на съдебната система. Извън

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

изложеното ще се направят огромни икономии от хартия, архивохранилища и други разходи, свързани с хартиения свят.

➤ *Прозрачност*

Електронното правосъдие в България ще е свързано с пълна прозрачност на работата на органите на съдебната власт. Всеки гражданин ще може да проследи движението на неговата преписка и дело и да се установи, къде се забавя и поради каква причина. Тази възможност за проследяване ще рефлектира и върху нови методи за административен и обществен контрол върху работата на съдебната система.

➤ *Оптимизиране на товареността на магистратите*

Възможността за използване на централизирани системи ще доведе до генериране на статистически данни, необходими за вземане на политически и структуроопределящи решения за оптимизиране на товареността на магистратите по райони, по групи дела, по видове органи и други критерии.

➤ *Гъвкавост и динамика*

Доколкото технологиите се развиват изключително бързо е предвидено, динамичните отношения, неподлежащи на трайна уредба – изисквания към формати за подаваните електронни документи, изисквания към интерфейси за извършването на електронни изявления, изисквания към дизайна на публичния интерфейс на интернет страниците на органите на съдебната власт и други, да се уреждат с акт на ВСС, а във втората фаза на реформата – ще се обезпечават от ВСС централизирано, за всички органи на съдебната власт. Така при готовност на съдебната система, ВСС ще може да добавя нови процесуални действия, които могат да се извършват в електронна

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

форма, както и да се разширяват интерфейси и начини на комуникиране със съдебната власт (мобилни комуникации, облачни технологии и др.)

2. Мерки за поддържане и развитие на електронното правосъдие

За поддържането на електронното правосъдие в разгърнатата фаза е необходимо приемането и следването на следните мерки:

- текущо централизирано поддържане и доразвитие на единните информационните системи;
- поддържащи образователни програми за магистрати и служители на съдебната система във връзка с внедряването на нови технологии и процеси;
- адаптиране на динамичните правила за електронно правосъдие от ВСС в съответствие с развитието на технологиите. Така бързо ще може да се установяват нови интерфейси за комуникация с гражданите и за извършване на процесуални действия в електронна форма, да се разширяват функционалностите на единния портал и да се адаптира системата към новите технологии;
- свързване на системите за електронно правосъдие с тези на страните – членски на ЕС. При изработване на обща концепция на пан-европейско ниво следва да се приобщят нашите системи към възможността за оперативно съвместим обмен със системите на другите държави.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

IV. ПОДХОД ЗА ИЗМЕНЕНИЕ НА НОРМАТИВНАТА УРЕДБА ЗА СТАРТИРАНЕ НА РЕФОРМАТА ЗА ВЪВЕЖДАНЕ НА ЕЛЕКТРОННО ПРАВОСЪДИЕ

1. Същност на подхода

За реализирането на електронното правосъдие са предвидени изменения на Закона за съдебната власт (ЗСВ), Закона за електронното управление (ЗЕУ), Гражданския процесуален кодекс (ГПК), Административнопроцесуалния кодекс (АПК) и Наказателно – процесуалния кодекс (НПК).

Измененията обхващат регулирането на основните групи отношения в организацията на работата на органите на съдебната власт и в гражданския, административния и частично - някои отношения в наказателния процес:

- възможност за упражняване на процесуални права в електронна форма от страна на гражданите в гражданския и административния процес, с изключение на нотариалните и охранителните производства по вписване на юридически лица;
- издаване на актове и извършване на действия от органите на съдебната власт в електронна форма в гражданския и в административния процес, с изключение на нотариалните и охранителните производства по вписване на юридически лица;
- извършване на удостоверителни изявления в електронна форма от всички органи на съдебната власт;
- водене на електронни дела и едновременна работа с електронни и хартиени дела от всички органи на съдебната власт, преминаване към безхартиена съдебна система.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

През първата фаза от реформата е допуснато, наред с електронните дела, да се водят и дела на хартиен носител, като водещо в производството е делото на хартиен носител;

- оперативно съвместим и сигурен обмен на електронни документи между органите на съдебната власт;
- оперативно съвместим и сигурен обмен на електронни документи между органите на съдебната власт и административните органи, лицата, осъществяващи публични функции и организациите, предоставящи обществени услуги;
- водене, съхранение и достъп до електронни регистри на актовете на органите на съдебната власт, с обявяване на актовете;
- възможност за упражняване на някои процесуални права в електронна форма от страна на гражданите, органите на съдебната власт и органите на досъдебното производство в досъдебната фаза;
- възможност за връчване на съобщения по електронен път на участниците в наказателното производство, ако те са дали съгласие за това, с изключение на обвиняемия, подсъдимия и защитниците, както и възможност за валидно съобщаване за извършване на престъпление по електронен път.

Предложените изменения са обобщени по-долу.

2. Закон за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт.

Изменения в ЗСВ се налагат предвид на факта, че това е основният устройствен закон на съдебната власт и въвеждането на електронно правосъдие изисква именно реорганизация на работата на съдебната власт и уреждане на специфичните проблеми, свързани с осигуряването на технологична и организационна безопасност на органите на съдебната власт.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Очертан е новият кръг от обществени отношения, регулирани от ЗСВ – извършването на процесуални действия в електронна форма ще се осъществява по реда на ЗСВ и на процесуалните закони.

Заявяването и извършването на удостоверителни изявления от органите на съдебната власт в електронна форма ще се извършва при спазване на принципите и по реда на ЗЕУ. Същите не намират уредба в ЗСВ, а се предлагат съответни изменения, разширяващи приложното поле на ЗЕУ, описани по-долу.

Създадена е нова глава осемнадесета “а” “Удостоверителни изявления и процесуални действия в електронна форма”.

В Раздел I се въвежда един от основните принципи, изложени по - горе - органите на съдебната власт са длъжни да извършват удостоверителни изявления, да издават актове и да извършват всички други предвидени в закона процесуални действия в електронна форма. За изпълнение на това задължение с преходна разпоредба е предоставен тригодишен срок. До изтичането на този срок органите на съдебната власт могат да извършват удостоверителни изявления, да издават актове и да извършват всички други предвидени в закона процесуални действия в електронна форма, когато ВСС е определил, кои от тях могат да се извършват по този начин, осигурена е технологична възможност за извършването им и е налице констатация за това обстоятелство.

За осигуряване на информационна сигурност във връзка със защитата на информацията, обработвана и обменяна от органите на съдебната власт, както и за осигуряване на оперативно съвместим обмен е предвидено, органите на съдебната власт да използват информационни системи, одобрени от ВСС.

Предвид установяване принципа за извършването на процесуални действия с правно значение по всяко време на денонощието е предвидено задължение, органите на съдебната власт да използват информационни системи, които отчитат единно време по реда на ЗЕУ.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Със законопроекта се предлага изграждане на единен портал за електронно правосъдие, чрез който да се предостави достъп на гражданите за упражняване на процесуални права пред всички органи на съдебната власт, както и възможност да заявяват извършване на удостоверителни изявления от страна на тези органи. Предвижда се, функционалните възможности на портала динамично да се разширяват. Изграждането на портала с тази му функционалност е вменено в задължение на ВСС в срок от три години от влизане в сила на изменителния закон. До изтичането на този срок с преходна разпоредба се установява възможност за органите на съдебната власт да поддържат интернет страници, чрез които да осигуряват възможност за извършване на процесуални действия в електронна форма.

Въведено е задължение на органите на съдебната власт да предоставят безплатен, безпрепятствен, пряк и постоянен електронен достъп на лицата до идентифицираща и друга полезна информация в хода на упражняването на процесуални права в електронна форма.

Предвид бързото развитие на технологиите и динамиката на промяната на обществените отношения в тази насока е предвидено, ВСС да определя със свой акт изискванията към интернет страниците на органите на съдебната власт, техническите изисквания за извършването на процесуални действия в електронна форма и начините за извършването им, форматите и техническите изисквания, на които трябва да отговарят електронните документи, изпращани към и от органите на съдебната власт, форматите на сканираните документи и на другите електронни доказателства, съхранявани по електронните дела, начините за плащане по електронен път на държавни такси, разноски и други задължения към органите на съдебната власт, използваните от органите на съдебната власт графични и други интерфейси на информационните системи.

За осигуряване на консистентност в режима на електронните и хартиените дела и на възможност за достъп до делата по електронен път е предвидено, изявленията и актовете, подавани до органите на

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

съдебната власт на хартиен носител, да се въвеждат в информационната им система чрез снемане на електронен образ от тях и от приложените към тях документи със сканиращо устройство във вид и по начин, позволяващи възпроизвеждането им.

Уреден е режимът на създаването на електронни дела. Електронно дело се създава винаги, когато е извършено процесуално действие в електронна форма, което поставя началото на отделно производство. Предвидена е възможността, по искане на гражданина електронните документи да се възпроизвеждат и предоставят на хартиен носител, като за възпроизвеждането се събира такса като за препис.

Въведено е изискване за осигуряване на лицата, които имат право на достъп до делата, на отдалечен, непрекъснат и безплатен достъп по електронен път до електронните дела.

Създадено е задължение на органите на съдебната власт да осигуряват поддържането и съхранението на електронните дела по начин, който не позволява случайното или незаконно унищожаване на данни от тях и който не допуска неправомерен достъп, изменение или разпространение.

Предвидено е, воденето, съхраняването и достъпът до електронните дела, едновременната работа с електронни дела и дела на хартиен носител и правилата за вътрешния оборот на електронни документи и документи на хартиен носител в администрациите на органите на съдебната власт, включително за нуждите на извършването на удостоверителни изявления в електронна форма, да се уреждат с правила, приети от ВСС.

За уреждане на условията, реда и политиките за придобиване, използване, подновяване и прекратяване на удостоверения за електронен подпис в органите на съдебната власт в законопроекта е предвидено уреждането им с правила, приети от ВСС.

В Раздел II е уреден обменът на електронни документи между органите на съдебната власт.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Въведено е изискването за използването на единни централизирани информационни системи от различните групи органи на съдебната власт – една за съдилищата и една за прокуратура и следствие. Тези системи следва да обменят помежду си данни по оперативно съвместим начин, както и с ЕИСПП. За осигуряване на оперативна съвместимост и информационна сигурност е предвидено, ВСС да приеме съответни правила, включително такива, установяващи технологични изисквания за интерфейси, стандарти за обмен, формати на предаваните електронни документи и начинът на обмен.

Предвидено е, автоматизираният обмен на електронни документи между органите на съдебната власт и лицата, осъществяващи публични функции, организациите, предоставящи обществени услуги и административни органи, да се извършват чрез единната среда за обмен на електронни документи, съгласно ЗЕУ. Лицата, организациите и административните органи са длъжни да предоставят вътрешни електронни административни услуги на органите на съдебната власт. За осигуряване на оперативно съвместим и сигурен обмен на електронни документи ВСС осигурява връзка между информационните системи на органите на съдебната власт и единната среда за обмен на електронни документи.

В Раздел III е уредено воденето, съхраняването и достъпът до единен електронен регистър на актовете на органите на съдебната власт.

Регистърът на актовете на органите на съдебната власт е уреден като електронна база данни, съдържаща актовете на органите на съдебната власт, които слагат край на производството. В регистъра могат да се обявяват актове и да се правят други отбелязвания в предвидените от закона случаи. Създадено е задължение, всеки орган на съдебната власт да обявява в регистъра своите актове.

В предвидените от закон случаи в регистъра обявяват своите актове и правят отбелязвания и лица, осъществяващи публични функции.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Регистърът се съхранява от ВСС по начин, който гарантира сигурността на съдържащата се в него информация. Всеки орган на съдебната власт има достъп до пълното съдържание на обявените актове, които той е постановил. Органът на съдебната власт, съответно лицето, осъществяващо публични функции, има достъп до пълното съдържание на обявените актове, постановени от други органи на съдебната власт, съобразно своята компетентност.

Висшият съдебен съвет осигурява на лицата, които имат право на достъп до делото, безплатен достъп до пълното съдържание на актовете, обявени в регистъра по това дело. Когато закон предвижда, че достъпът до определени актове е публичен, този достъп се осигурява със заличени лични данни, освен ако в закон е предвидено друго.

Автоматизираният достъп до регистъра по служебен път на държавните органи, органите на местно самоуправление и местна администрация и на лицата, на които е възложено упражняването на публични функции, е безплатен.

Предвидено е, ВСС да осигури интеграция на регистъра с информационните системи на органите на съдебната власт и на лицата, осъществяващи публични функции, когато тези функции включват постановяването на актове и извършването на отбелязвания, свързани с акта на органа на съдебната власт.

Дефиниран е режимът на обявяването на актовете като факт с правно значение - чрез последователно въвеждане в регистъра на данните, съставляващи акта. При обявяване на последващ акт, който е свързан с предходен акт на същия орган, връзката между двата акта се отразява в регистъра.

Подробни правила относно воденето, съхраняването и достъпа до регистъра се приемат от ВСС.

Извън изложеното, *със заключителна разпоредба* е предвидено изменение на ЗЕУ, регулиращо дейността на органите на съдебната власт при извършването на удостоверителни изявления (т.нар. административни услуги от органите на съдебната власт). С

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

оглед пълната приложимост на правилата на ЗЕУ е най-подходящо от систематична гледна точка въвеждането на съответни изменения на този закон и разширяване на обхвата му с уредба на извършването на удостоверителни изявления по електронен път от органите на съдебната власт. Изготвеният проект последователно и коректно въвежда само онези промени, които са необходими за запазване систематиката на уредбата чрез съответни препращания към уредбата на ЗСВ.

Поетапността за въвеждането на електронното правосъдие е осигурена с преходни разпоредби.

За осигуряване възможността за извършване на процесуални действия в електронна форма и на удостоверителни изявления от онези съдилища, които имат технологична и организационна готовност и понастоящем, е предвидено, ВСС да приеме всички правила, съдържащи инструктивни и детайлизиращи елементи, необходими за реализиране на концепцията за електронно правосъдие в срок до 6 месеца след обнародване на закона в „Държавен вестник“. В този срок трябва да е изграден и регистърът на актовете на органите на съдебната власт.

Установяването на готовността на органите на съдебната власт и на започването на работа в условията на електронно правосъдие се извършват след решение на ВСС за конкретния орган и за конкретни процесуални действия, съответно удостоверителни изявления.

Осъществяването на процесуални действия и заявяването на удостоверителни изявления по електронен път от гражданите в срок до три години от приемането на закона се извършва чрез интернет страниците на органите на съдебната власт, а след това – само чрез единния портал за електронно правосъдие. След изтичането на тригодишния срок ВСС следва да е разработил и единни информационни системи за съответните органи на съдебната власт.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

3. Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс

В ГПК намират място основните правни норми, регулиращи правилата за упражняване на процесуални права в електронна форма.

На първо място се разширява обхватът на правно релевантните действия и актове – предвидено е, че съдът може да издава актове и да извършва всички други предвидени в закона процесуални действия в електронна форма. Доколкото тази норма е обусловена от влизането в сила на правилата на Закона за изменение и допълнение на ЗСВ, то не е необходим специален *vocation legis*. С преходна разпоредба е определено, че до изтичането на тригодишния срок ВСС трябва да определи, кои действия и изявления могат да се извършват по този начин, при осигурена технологична възможност за извършването им от съответния орган на съдебната власт.

След този срок всички органи на съдебната власт ще са длъжни да предоставят възможност за осъществяване на процесуални действия в електронна форма и тази възможност ще зависи от функционалността на единния портал за електронно правосъдие.

На второ място е разширена възможността за връчване на съобщения по електронен път. Уреден е режимът на електронния адрес за връчване.

Запазена е свободата и изборът на начин на призоваване - при извършване на процесуалното действие в електронна форма лицето може да се съгласи да приема електронните изявления от съдилищата в производството пред съответната инстанция или пред всички инстанции до приключването му. Когато е извършило процесуално действие в електронна форма, лицето е длъжно да посочи електронен адрес за получаване на електронни изявления от съда, с оглед на съответния начин на изпращане на електронни изявления, определен от ВСС по реда на ЗСВ. Когато по реда на ЗЕУ Министерският съвет е установил специална електронна пощенска кутия за нуждите на електронното управление, то постъпилите

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

електронни изявления и съобщения от съда се смятат за получени с постъпването им в тази кутия, освен ако не е използван друг начин на изпращане на електронни изявления съгласно ЗСВ. Връчването на електронен адрес се счита за лично връчване.

Неизпълнението на задължението за посочване или поддържане на верен електронен адрес за връчване влече същите последици, както и посочване на неверен адрес – съобщенията се считат за редовно връчени. Допусната е възможността за връчване на актове и чрез поставяне на електронна препратка за изтегляне на издадения акт от информационната система на съда.

Предвид необходимостта от процесуална икономия и наличието на законови задължения за всички административни органи, произтичащи от ЗЕУ, връчването на държавните учреждения и на общините може да се извършва и само по електронен път при спазване изискванията на ЗЕДЕП. Те са длъжни да уведомят ВСС за електронния си адрес за приемане на електронни изявления от съда.

На трето място се уточнява, как текат сроковете при връчването по електронен път. Гражданите могат да упражняват процесуалните си права до края на двадесет и четвъртия час, а не до края на работния ден на съда.

На следващо място е уредена възможността за заплащане на такси и други задължения към съда по електронен път.

Повечето правила относно извършването на процесуални действия в електронна форма са уредени в нова глава единадесета «а».

Законът дава възможност, всички процесуални действия да могат да се извършват в електронна форма, освен ако поради естеството им или по силата на закон това е невъзможно. Дефинирано е понятието «процесуални действия в електронна форма».

Създадено е задължение за съдилищата да разгласяват по разбираем и достъпен начин възможността на лицата да извършват

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

процесуални действия в електронна форма, включително чрез единния портал за електронно правосъдие. Те трябва да осигурят свободно и безплатно подробна информация на гражданите относно възможността да се извършват процесуални действия в електронна форма, включително на видни места в сградите им.

В преходна разпоредба е предвидено, че при веднъж установена от ВСС възможност на определен съд да приема процесуални действия в електронна форма (при наличие на технологична и организационна възможност в първата фаза на реформата до изтичането на тригодишния срок), този съд не може повече да откаже извършването им по този начин. Отразени са особеностите за установяването на авторството, когато упражняването на процесуалните действия е под формата на електронни изявления.

Съдилищата трябва да осигурят възможност на лицата да извършват процесуални действия в електронна форма по достъпен начин и доколкото е технологично възможно - в удобен диалогов режим, включително за лица с увреждания. Създадено е и задължение за предоставяне на информация по електронен път за текущото състояние на съответното производство, за да могат гражданите да следят, на каква фаза е производството.

Намерила е място и уредбата на отклоненията от нормалното развитие на процеса – уредени са особеностите при наличие на нередовности на извършените процесуални действия в електронна форма.

Създадени са правила за потвърждаването на получаването при извършване на електронни изявления към съдилищата.

За идентифициране на лицата при извършване на електронни изявления до съда е прието да се използват правила за идентификация, установени със закон.

Авторството се установява посредством квалифициран електронен подпис, когато законът предвижда писмена форма за

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

извършването на електронни изявления до съда и изискване за подпис.

Когато електронните изявления до съда се подават от пълномощник, към изявлението се представя електронен образ на пълномощното, снет със сканиращо устройство, освен ако упълномощаването не се извършва от страната по електронен път.

Документ за внесени държавни такси и разноски не се представя, когато законът изисква това, ако са заплатени по електронен път в процеса на подаването на изявлението.

Към електронни изявления преписи за страните не се представят, когато законът изисква представянето им за писмени изявления, с които се упражняват процесуални права – искиви молби, заявления и др.

В отделните производства – изпълнителни и заповедни, са отразени онези специфики, които да позволяват издаването на изпълнителни листове и заповеди за изпълнение в електронна форма, чрез обявяване на актовете и извършване на електронни отбелязвания в регистъра на актовете на органите на съдебната власт.

4. Закон за изменение и допълнение на Административнопроцесуалния кодекс

Специални процесуални правила в АПК не са създавани. Доколкото разпоредбите на ГПК се прилагат субсидиарно при липса на специална уредба в АПК, то специалните правила относно възможността за упражняването на процесуални права в електронна форма също следва да намерят съответно приложение.

Отчетени са някои особености, които налагат въвеждането на специални разпоредби. Създадени са нови разпоредби към чл. 92. Когато жалба е подадена срещу административен акт, постановен при условията на ЗЕУ, административният орган е длъжен да изпрати на по-горестоящия орган преписката в електронна форма.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Изпращането на преписката в електронна форма до по-горестоящия орган се извършва като вътрешна електронна административна услуга при условията и по реда на ЗЕУ. При наличие на технологична възможност административният орган трябва да осигури на по-горестоящия орган достъп до електронната преписка, по която е подадена жалбата.

Аналогично, когато жалбата е подадена срещу административен акт, постановен при условията на ЗЕУ, административният орган е длъжен да изпрати на съда делото в електронна форма. При наличие на технологична възможност административният орган трябва да осигури на съда достъп до електронната преписка, по която е подадена жалбата.

5. Закон за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс

По отношение на наказателния процес е твърде рано да се пристъпва към цялостно извършване на процесуални действия по електронен път, преди съдебната система да е установила практика по упражняването на процесуални права в електронна форма. Ето защо на този етап в НПК са създадени правни норми, регламентиращи само възможност за връчване на съобщения по електронен път на участниците в наказателното производство, ако те са дали съгласие за това, с изключение на обвиняемия, подсъдимия и защитниците. Допусната е и възможността за валидно съобщаване по електронен път за извършено престъпление.